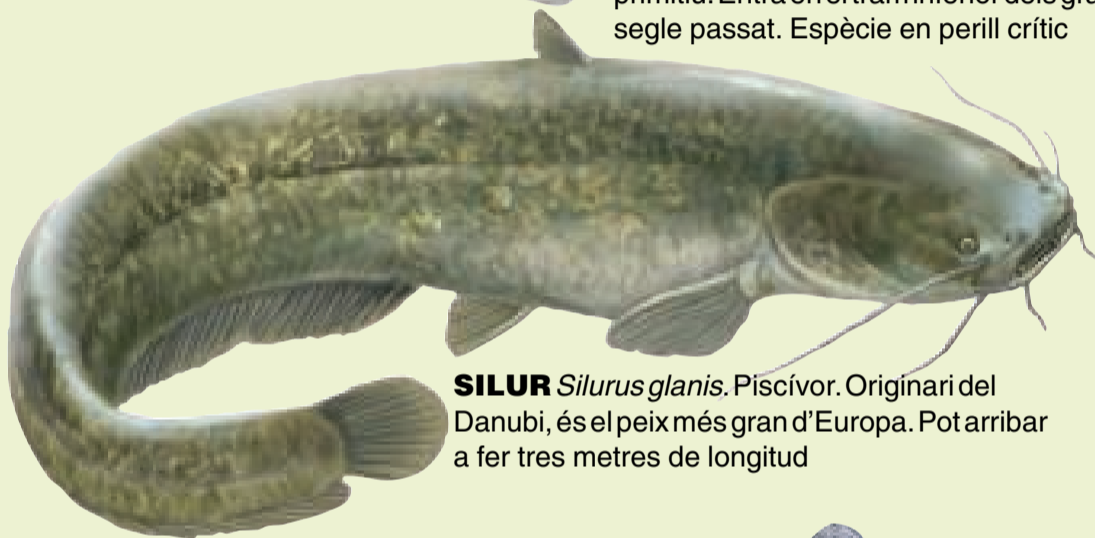

presència

Número 1848. Del 27 de juliol al 2 d'agost del 2007. Any XLII. 0,50 €

ESTURIÓ DE L'ATLÀNTIC *Acipenser sturio* D'aspecte primitiu. Entra en el tram inferior dels grans rius per fer la posta. Comú a l'Ebre fins a la meitat del segle passat. Espècie en perill crític

SILUR *Silurus glanis*. Piscívor. Originari del Danubi, és el peix més gran d'Europa. Pot arribar a fer tres metres de longitud

ANGUILA *Anguilla anguilla*. Peix d'activitat nocturna, es reproduïx al mar dels Sargassos. Els alevins, coneguts com a angules, retornen als rius per créixer

FARTET *Aphanius iberus*. Originàriament es trobava en totes les zones d'aigües salabroses. A causa de la degradació d'aquests hàbitats, ara troba refugi a les salines i la seva xarxa de canals

BAGRA *Squalius cephalus*. Cos d'aspecte reticulat i gruixut, amb cap i ulls grossos. Es troba a tots els rius, des de l'Ebre fins a la Muga

BARB MEDITERRANI *Barbus gauraonis*
És similar al barb de l'Ebre, amb predomini de les tonalitats grises o marronoses. Present als rius del País Valencià

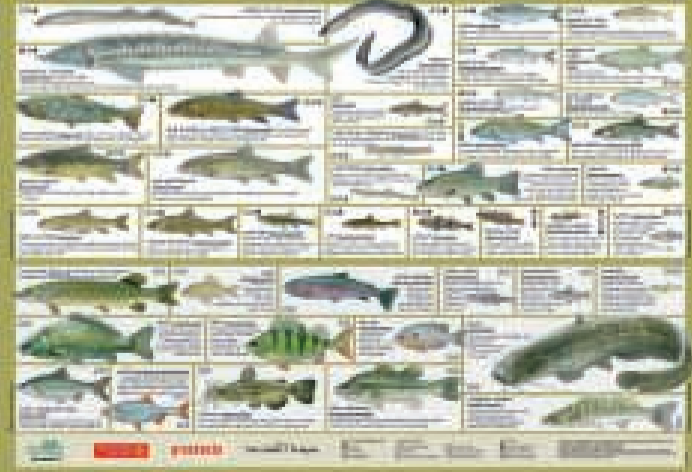
CARPA *Cyprinus carpio*. Té una gran tolerància a les condicions adverses. D'origen eurasiàtic, va ser introduïda fa segles. Prefereix aigües fondes i sense corrent

Peixos de riu

UNA VIDA DIFÍCIL. Les activitats humanes són, encara, els seus pitjors enemics. / 2 a 9

Peixos de riu dels Països Catalans

I UN PÒSTER DE REGAL. Amb els peixos d'aigua dolça dels Països Catalans, il·lustrat per Toni Llobet.

El riu és vida

PEIXOS D'AIGUA DOLÇA. Són els grans desconeguts dels nostres rius. Les activitats humanes, tot i les depuradores i les lleis, els continuen fent la vida molt difícil.

JORDI COMELLAS

● Hi ha la sensació que d'un temps ençà la situació de la majoria dels rius dels Països Catalans, pel que fa a la qualitat de l'aigua, ha variat sensiblement per a bé.

La proliferació d'ànecs a tot arreu i la presència d'aus aquàtiques, sobretot bernats pescaires i corbs marins en indrets on fins fa poc només hi eren de pas, i uns pocs anys enrere ni això, fa suposar que la vida de la fauna aquàtica ha millorat.

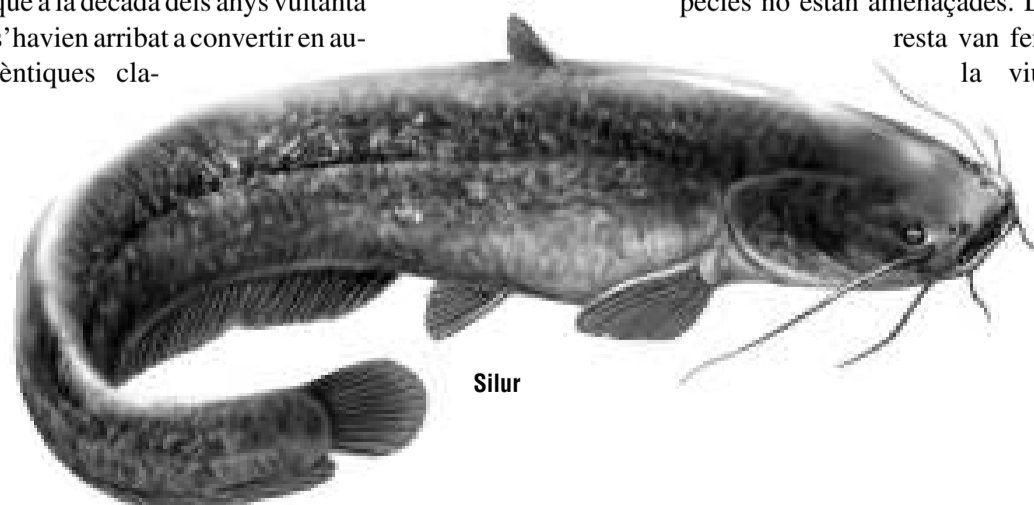
La legislació mediambiental i la proliferació de depuradores poden ser la causa de la millora de les aigües dels rius mediterranis, que a la dècada dels anys vuitanta s'havien arribat a convertir en autèntiques cla-

vegueres a cel obert, on la vida animal, més que un fet estrany, era un miracle.

Aquesta millora mediambiental dels nostres rius, en major o menor grau, però indiscutible, i la reducció de la contaminació de les aigües, però, no sembla encara suficient per a la millora de la vida dels peixos d'aigua dolça, potser els animals més desconeguts de tots els que ens envolten.

Si observem les quaranta-tres espècies que surten al pòster que hem editat, veurem que només vint-i-vuit d'aquestes espècies són autòctones o endèmiques. I de totes aquestes, només cinc espècies no estan amenaçades. La

resta van fent la viu-

Silur

Un dels rius que travessen el país, en aquest cas el Ter, al seu pas per Girona. / JOAN SABATER

viu, en un hàbitat més o menys degradat, competint amb espècies introduïdes, la majoria més voraces, més resistents o més adaptades a la degradació dels nostres rius.

Així, veiem com, de les tretze espècies autòctones, quatre es troben en situació de perill, vuit estan en situació vulnerable i només una no es veu amenaçada. La situació de les espècies endèmiques no és tampoc per tirar coets. Quatre de les quinze espècies endèmiques es troben en situació de perill i set en situació vulnerable. Només quatre espècies no es troben amenaçades.

Les aigües potser estan més netes, però altres elements importants, com ara el cabal d'aigua, la fragmentació per la presència d'embassaments i la canalització dels rius i les espècies foranes introduïdes, provoquen aquesta situació de risc, ja que són factors que fan que la vida dels peixos no hagi millorat i que la seva recuperació continuï sent difícil.

Ens ho explica Frederic Casals, biòleg, assessor tècnic del pòster que hem editat i professor col·laborador de la secció de fauna silvestre del departament de producció animal de la Universitat de Lleida.

Casals parteix de la directiva Mar de l'Aigua, i explica que «és una directiva europea que diu que totes les masses d'aigua dels països europeus han d'estar en bon estat ecològic d'aquí a l'any 2015»: «Això és un canvi molt important en la gestió, perquè fins ara el que es mesurava eren qüestions fisicoquímiques, contaminants, i amb aquesta directiva que es va aprovar l'any 2001 s'obliga, a més d'aquestes mesures fisicoquímiques, a afegir-hi la valoració de l'estat ecològic dels rius, des del punt de vista de la morfologia fluvial i la continuïtat fluvial, del bosc de ribera, dels macroinvertebrats, dels peixos, etcètera, i ara s'està treballant en com mesurar aquest estat ecològic», comenta.

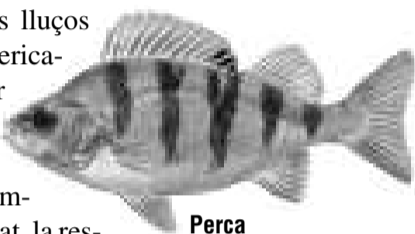
Per a Frederic Casals, expert en peixos d'aigua dolça, parlar de peixos de riu és parlar d'un grup d'animals diferents de la resta, amb una situació i uns problemes

Una de cada tres espècies és introduïda

JORDI COMELLAS

● La introducció d'espècies de peixos foranes als nostres rius està especialment prohibida; amb tot i això, una tercera part dels peixos que hi podem trobar procedeixen d'introduccions, la majoria fetes de manera il·legal, però algunes també fetes per l'administració.

A excepció dels lluços de riu i la perca americana, que va introduir Icona a la dècada dels anys cinquanta a la majoria dels embassaments de l'Estat, la resta de les introduccions han estat fetes de manera il·legal.

Perca

No se sap gaire ni el com ni el perquè de la majoria d'aquestes introduccions, però els entesos intueixen diferents camins. Un és el de grups de pescadors que decideixen introduir una espècie concreta en llocs concrets, com ha passat amb el silur, que atreu un cert turisme a les zones on s'ha introduït.

La gambúsia diuen que es va introduir perquè els peixos d'aquesta espècie es mengen els mosquits que transmeten la malària, però Frederic Casals és de l'opinió que això potser va ser cert en algun lloc concret, però que a la majoria dels rius on hi ha gambúsies ni hi ha mosquits ni hi ha hagut mai malària.

SI EL QUE PASSA AMB LES ESPÈCIES DEPREDADES DE PEIXOS DE RIU PASSÉS EN EL MÓN DELS MAMÍFERS, ENS TROBARIEM ELS BOSCOS PLENS DE GRANS MAMÍFERS, DE LLEONS, DE TIGRES...

Silur. És el peix més gros que podem trobar als nostres rius. Pot fer fins a 2,5 metres de llargada i pesar més de 100 quilos. Va ser introduït l'any 1974, amb finalitats esportives, a Mequinensa-Riba-roja.

Algunes de les espècies foranes que es troben tenen el seu origen en els col·leccionistes de peixos, els que practiquen l'aquariofília, que per motius diversos llencen peixos vius al riu.

Casals assegura que al delta de l'Ebre s'hi ha pescat de tot, fins i tot un parell de piranyes, «que no té cap importància, perquè són animals que no aguantaran, però també s'han pescat carpes xineses, que són uns peixos de fins a dos metres de llarg»: «S'han arri-

bat a pescar coses raríssimes», exclama.

Una altra manera d'introduir espècies és a través dels pescadors que utilitzen peixos vius com a esquer per pescar peixos grossos, com ara el barb roig, els gobis o els albors. «Quan se'n van cap a casa —explica Casals— deixen anar al riu els peixos que els queden.»

Per tenir una idea del que suposen les espècies introduïdes, Casals ens posa l'exemple del riu

Cardener. «Al Cardener, en situació natural, hi podríem trobar dues o tres espècies, la bagra i el barb cua-roig, perquè l'anguila ja fa anys que en va desaparèixer, i a la part alta la truita. A partir del pantà de Sant Ponç, però, es van introduir dues espècies que en diem *traslocades* perquè són espècies autòctones però que estan fora de la seva zona de distribució natural, com seria el cas del barb de l'Ebre o barb comú, que en diuen barb gegant, i de la madri-

diferents i realment desconeguts per la majoria de la gent, la situació ecològica dels quals seria, a grans trets, dolenta a les zones mitjanes i baixes dels rius i més bona a les zones més altes.

«La conservació dels peixos és més complexa que en altres grups d'animals —explica Frederic Casals— perquè estan molt imbricats amb la gestió que es fa del propi riu, depenen molt del seu element; el seu hàbitat els influeix molt més que als altres animals i, a més, són animals poc atractius, perquè no els veiem i a la majoria dels

EL CABAL D'AIGUA, LA FRAGMENTACIÓ DELS RIUS I LES ESPÈCIES FORANES FAN DIFÍCIL LA RECUPERACIÓ DELS NOSTRES PEIXOS

llocs ja ni es coneixen ni es mengen.»

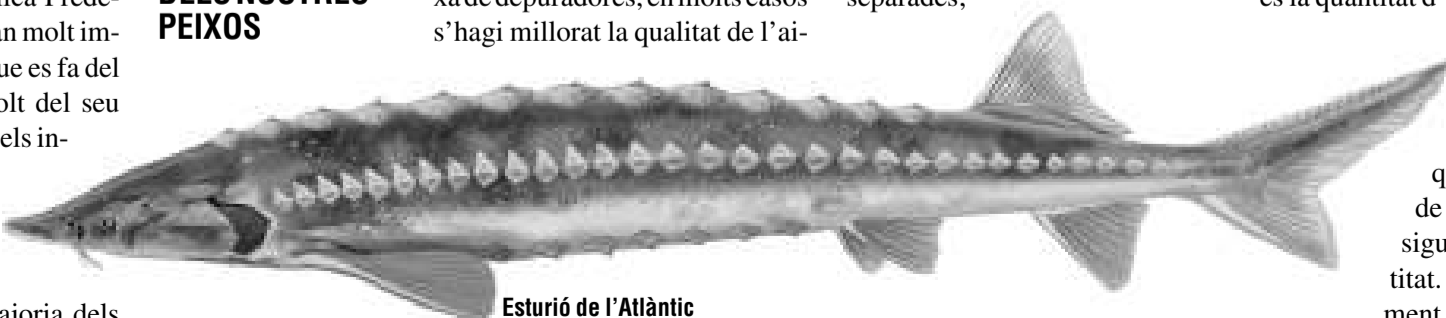
Quant a la millora de la qualitat de l'aigua, Frederic Casals pensa que «des d'aquest punt de vista, en els darrers anys, és possible que pel que fa a la qualitat del riu, a partir de la creació de la xarxa de depuradores, en molts casos s'hagi millorat la qualitat de l'ai-

gua, però no pas en tots els casos, perquè hi ha molts problemes puntuals lligats a les depuradores, perquè n'hi ha que en determinats moments funcionen malament, com ara quan hi ha un excés d'aigua de pluja, ja que aleshores no depuren perquè no hi ha xarxes separades;

n'hi ha que només fan una depuració secundària, etcètera».

Tot i tenir en compte això, considera que la situació dels rius està millor que als anys vuitanta, «en què l'estat dels rius era horrible», però al seu parer hi ha un segon aspecte molt important, que és la quantitat d'aigua que porten els rius, el seu cabal.

«Si hi ha hagut una millora quant a la qualitat de l'aigua, no hi ha sigut quant a la quantitat. L'abandonament de molts territo-

Esturió de l'Atlàntic

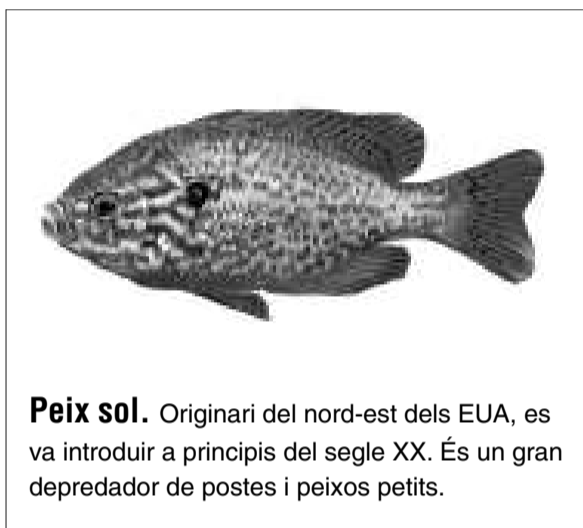
Peix gat. D'origen americà, es caracteritza pel fet de tenir el cos nu i quatre parells de barbes. S'alimenta de crustacis, peixos...

Carpa. D'origen euroasiàtic, és l'espècie més estesa als nostres rius, per la seva capacitat d'adaptació i tolerància a la contaminació.

Lluç de riu. Pot arribar al metre de llargada i als 25 quilos. Es va introduir amb finalitats esportives i és un gran depredador que s'alimenta de peixos.

Peix sol. Originari del nord-est dels EUA, es va introduir a principis del segle XX. És un gran depredador de postes i peixos petits.

Perca americana. Procedeix dels EUA i el nord de Mèxic. Es va introduir l'any 1955 amb finalitats esportives. És un voraç predador.

Gambúsia. D'origen nord-americà, es va introduir l'any 1921 amb l'excusa de combatre el paludisme, ja que es menja els mosquits que el transmeten.

lla. Ja tenim quatre espècies. Si hi afegim la perca americana, el peix gat i el silur, veurem que ja en tenim set. Això vol dir un terrabastall impressionant de la comunitat, i això està passant a tots els rius.»

No totes les espècies introduïdes són igual de perjudicials per a les espècies autòctones o endèmiques. Casals les divideix en dos grups: els depredadors i els no depredadors.

«En el grup de depredadors hi

ha grans depredadors, com ara el silur, el lluç de riu, el luciperca, la perca americana. Això, si ho traslladéssim als mamífers, seria l'equivalent als grans felins, els lleons, els tigres, etcètera. Aquests són els pitjors, perquè a la fauna autòctona no hi ha peixos ni tan grossos ni depredadors, perquè no n'hi ha cap que es mengi altres peixos. Com a màxim, les truites i les bagres, quan fan uns trenta centímetres de llargada, poden arribar a completar la

seva dieta, en el cas de les truites, amb altres truites perquè on són no hi ha res més i, en el cas de les bagres, amb granotes o peixos petits.»

Les quinze espècies que apareixen com a introduïdes al pòster són les que es poden trobar a tots els Països Catalans, independentment que d'una manera molt local –i de fet es té constància que n'hi ha– es puguin trobar altres espècies.

«Que una tercera part dels pei-

«EL GRAN NOMBRE D'ESPÈCIES INTRODUÏDES REPRESENTA UN TERRABASTALL IMPRESSIONANT PER A LA COMUNITAT»

xos siguin introduïts, és molt important. Ara imagina't que ho traslladéssim a qualsevol altre grup d'animals. Els boscos serien autèntics zoològics», explica Frederic Casals.

El gran problema dels peixos introduïts, com passa amb les plantes o amb altres grups d'animals, és que és molt difícil, per no dir impossible, treure una espècie. «El que s'ha de fer és evitar que hi hagi més introduccions», remarca Frederic Casals.

ris agrícoles i el creixement de bosc en molts d'aquests terrenys fan que l'evapotranspiració, la quantitat d'aigua que consumeix el terreny, sigui més gran, i que als rius hi arribi entre un 5 i un 10 per cent menys d'aigua del que hi arribava fa un temps.»

Aquest problema s'agreuja, segons Frederic Casals, per determinades pràctiques aquàtiques, com ara el ràfting i alguns esports d'aventura que es practiquen a les zones altes del riu. Casals assegura que en els darrers anys s'han arribat a acords amb les companyies elèctriques perquè en determinades hores del dia deixin anar

Quin és l'estat dels nostres peixos

● De les 43 espècies de peixos que hi ha als rius dels Països Catalans, 13 són espècies autòctones (que es troben aquí, però que també són presents a altres indrets): la llamprea de mar, l'esturió, la saboga, l'anguila, la truita, el barb roig, el barb de muntanya, la bagra, la tenca, el llop, l'espínol, la bavosa i el cavilat; 15 més són espècies endèmiques (només es troben als PPCC): el barb comú o de l'Ebre, el barb mediterrani, el barb cua-roig, el barb del Segura, la madrilleta, la loina, la madrilla, la boga de riu, el gobi, el llopet ibèric i el de riu, la bagra ibèrica, el fartet i el samaruc); i la resta d'espècies,

Bavosa de riu

15, són introduïdes: la truita irisada, el lluç de riu, l'albor, el carpí, la carpa, la pseudorasbora, el rutil, el gardí, el peix gat, el silur, la gambúsia, el peix sol, la perca americana, la perca i el luciperca).

Pel que fa a les 13 espècies autòctones, 4 d'elles es troben en greu perill d'extinció, 8 en estat de conservació vulnerable i una, la tenca, no es veu amenaçada. De les 15 espècies endèmiques, 4 estan en situació de perill, 7 en situació vulnerable i les 4 restants no estan amenaçades. De totes les espècies, l'Esturió de l'Atlàntic és el que està en perill crític.

cabal perquè es pugui practicar el ràfting, «i això vol dir canvis de nivell molt dràstics del riu, cosa molt dolenta per als peixos».

Això s'acaba de complicar amb el munt de barreres artificials que hi ha als nostres rius, com ara preses, minicentrals hidroelèctriques, estacions d'aigua, etcètera, que fragmenten el riu i impossibiliten la regeneració de les espècies.

«A grans trets –insisteix Casals–, el que veiem és que per una banda ha millorat la qualitat de l'aigua, però si a això hi afegim la gestió dels cabals i totes les barreres que afecten els rius, el resultat

Un grup d'alumnes del CEIP Sant Marc, de Bassacs (Gironella), al Berguedà, amb el seu professor prenent mesures i mostres al riu Llobregat. / SUSANNA VALÈNCIA

Conèixer l'estat dels nostres rius a través del Projecte Rius

JORDI COMELLAS

● El Projecte Rius es va crear l'any 1997 a instàncies de l'Associació Hàbitats, una associació formada per biòlegs involucrats en l'educació ambiental i preocupats per apropar els ciutadans a l'entorn natural. L'objectiu principal del projecte és estimular la participació activa de la societat en la conservació i en la millora dels nostres rius a través del fo-

EL PROJECTE RIUS ES BASA EN TRES GRANS PILARS: L'EDUCACIÓ AMBIENTAL, EL VOLUNTARIAT I LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA

ment del voluntariat ambiental.

En aquest sentit, amb el projecte es fomenta l'apropament de la gent al riu i es pot conèixer com són i com funcionen els nostres rius, els organismes que hi podem trobar, la seva importància ambiental i social, i els problemes que presenten i què és el que es pot fer per millorar-los.

L'activitat del Projecte Rius es basa en tres grans pilars, que

són l'educació ambiental, el voluntariat i la participació ciutadana, fomentant sempre un treball en xarxa entre els diferents grups de voluntaris, associacions i entitats implicades.

El Projecte Rius es du a terme a partir de grups de voluntaris que al llarg de l'any fan un seguiment d'un tram de riu que ells mateixos han escollit. El seguiment inclou un control dels paràmetres físics i

químics del riu (cabal, velocitat de l'aigua, amplada del tram, fondària, tipus de llera, pH, duresa, nitrats...) i dels biològics (organismes que s'hi troben, plantes, estat del bosc de ribera), així com la detecció de possibles alteracions que es donin en algun dels paràmetres o en tot el tram del riu (abocaments, contaminació, sequera, etcètera).

Les tasques d'inspecció, que

final és que, encara que la situació dels rius a molts llocs hagi millorat, això no ha comportat una millora de les poblacions dels peixos, perquè hi ha una fragmentació total de les poblacions d'aquests peixos. La situació dels anys vuitanta fins als noranta va provocar que quedessin peixos a molt pocs llocs i, tot i les millores posteriors, aquests peixos no han pogut recolonitzar els rius per les barreres físiques.»

«Podem dir –insisteix– que la situació per als peixos de riu és clarament greu per la su-

«ELS PEIXOS DE RIU SÓN ANIMALS POC ATRACTIUS PERQUÈ NO ELS VEIEM I LA MAJORIA DELS LLOCS JA N'ES CONEIXEN NI ES MENGEN»

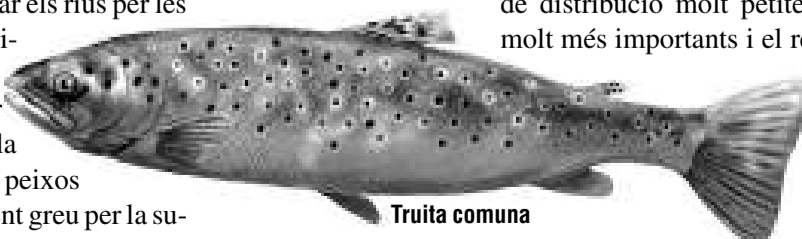
ma de tots aquests factors. La qualitat de l'aigua, el cabal dels rius, els problemes d'hàbitat, de fragmentació del riu i les espècies introduïdes, aquests quatre factors, provoquen que pràcticament totes les espècies existents als rius dels Països Catalans estiguin en diferent grau d'amenaça, perquè tots aquests factors, quan es treballa amb espècies amb àrees de distribució molt petites, són molt més importants i el resultat

és que gairebé totes elles estan amenaçades.»

«El fet que els peixos hagin anat patint una acumulació d'impactes fa que al final no tinguin capacitat de recuperació. Fins i tot hi ha coses que desconeixem totalment, però sembla que hi ha alguns fenòmens que posen en evidència que hi ha problemes sanitaris, problemes de malalties. Entre les substàncies contaminants que es troben als rius hi ha hormones de diferents tipus, i algunes espècies ja han tingut problemes d'hermafroditisme o de feminització dels mascles. Hi ha moltes coses que no coneixem i

que, conjuntament, provoquen que no tinguin capacitat de recuperació.»

Casals assegura que amb els peixos de riu no es fan gaires coses i que un primer tema que s'hauria d'abordar seria evitar qualsevol tipus de moviment de peixos. «Seria una mesura preventiva –explica–, però és bàsica, perquè hi ha espècies molt impactants, com és el cas del silur, que es porta a diferents indrets per atreure turisme. Un segon tema que s'hauria d'endegar serien programes de cria en captivitat i de reintroducció dels peixos autòctons allà on faci falta, perquè

Truita comuna

aquests grups realitzen dues vegades l'any (a la primavera i a la tardor), són la font d'informació que contribueix a tenir una visió de l'estat dels nostres rius, que, sens dubte, ha de repercutir d'una manera positiva o negativa en els seus habitants.

El nombre de grups de voluntaris ha anat creixent d'una manera espectacular al llarg dels anys. Si es va iniciar l'any 1999 amb 93 grups, enguany n'hi ha hagut 706 en total.

Amics, famílies i escoles

Aquests grups responen a una tipologia molt diversa. Així, un 26% estan formats per colles d'amics, famílies..., seguits d'un 16% que estan formats per estudiants dels instituts d'educació secundària i un 13% de formats per alumnes de les escoles d'educació primària.

Per demarcacions, és la de Barcelona la que s'endú la palma, amb un total de 458 grups (62%), seguida de la de Girona, amb 155 grups (21%); la de Tarragona, amb 54 grups, i la de Lleida, amb 49 grups (que representa el 7% cadascuna). També hi ha 25 grups (3%) que són de fora de Catalunya i que bàsicament són del País Valencià i de l'Aragó.

A grans trets, amb la inspecció dels rius, els diferents grups s'han trobat que en un 92% dels rius inspeccionats l'aigua fluïa i que el nivell de l'aigua era el normal per l'època de l'any. Només en un 8% dels rius inspeccionats no corria aigua.

Pel que fa a l'olor de l'aigua,

tant a la primavera com a la tardor s'han trobat que l'aigua de la majoria dels rius no feia olor (un 78%), però en un 10% de les observacions l'aigua feia olor de claveguera. Predominen amb percentatges molt inferiors olors com ara de peix, d'algues, de fang o d'ous podrits.

I, pel que fa al color, han detectat que la majoria dels rius catalans tenen les seves aigües transparents, tot i que a la primavera eren més tèrboles que a la tardor.

Rius malalts

En les anàlisis fetes a la primavera s'ha donat com a resultat que un 30% dels rius inspeccionats presentaven els primers símptomes de malaltia i un 27% estaven malalts. Només una quarta part dels rius inspeccionats (un 24%) estaven en bon estat.

A la tardor, s'han pogut observar algunes petites variacions en l'estat de salut dels rius. Així, majoritàriament presentaven uns primers símptomes de malaltia un 34%, però n'hi havia menys que estiguessin malalts, un 18%, i alguns fins i tot s'havien recuperat fins a trobar-se en bon estat, un 23%.

A l'informe anual es destaca que l'any 2006 no es van detectar rius que estiguessin molt greus, un fet que denota una lleugera recuperació de l'estat de salut del medi fluvial.

Pel que fa als boscos de ribera, a la primavera es va detectar que la majoria presentaven un bon estat de conservació (41%), tot i que

El Llobregat, a prop del pont de Pedret. / JORDI COMELLAS

molts també presentaven alteracions importants (35%). A la tardor, però, les dades es van invertir i es va observar que la majoria dels boscos de ribera inspeccionats presentaven alteracions importants (49%) i que en proporció menor, però també destacable, estaven ben conservats. S'atribueix aquesta variació al fet que els punts inspeccionats a la primavera no són els mateixos que els inspeccionats a la tardor.

ELS DIFERENTS GRUPS DE VOLUNTARIS DEL PROJECTE, DUES VEGADES L'ANY, FAN EL SEGUIMENT D'UN TRAM DE RIU QUE ELLS MATEIXOS HAN TRIAT

Rius amb símptomes de malaltia

● La primera conclusió que s'extreu de l'informe de l'any 2006 és que l'estat de salut dels rius catalans, en la seva majoria, presenta uns primers símptomes de malaltia. Enguany s'ha detectat que les dades de primavera i de tardor són bastant uniformes, atès que no hi ha hagut canvis considerables de temps durant les dues campanyes.

A grans trets, als rius inspeccionats de la conca del Besòs es va poder observar que un 42% dels rius mostraven primers símptomes de malaltia i un 34% dels rius estaven malalts. Per contra, només un 9% dels rius presentaven un bon estat de salut. A l'informe es destaca que aquesta conca és l'única de les estudiades que presenta rius en estat de salut molt greu.

Pel que fa a la conca del Llobregat, s'ha detectat que un 42% dels rius presenten símptomes de malaltia i un 30% estan malalts. En aquesta conca només un 18% dels rius tenen bon estat de salut.

A la conca de Ter és on s'ha trobat un major nombre de rius en bon estat (47%), tot i que un 40% dels rius presentaven primers símptomes de malaltia.

A la conca del Segre un 65% dels rius inspeccionats presentaven un bon estat de salut. Són, per tant, segons l'informe anual, els rius que presenten un millor estat de salut.

les poblacions que queden no són capaces per si soles de recolonitzar els rius tal com ho haurien de fer. I, en tercer lloc, hi hauria un bloc de mesures indirectes, com ara continuar treballant amb tots els impactes que hem esmentat: la contaminació, el tema dels cabals, tot el que són barreres als rius. Una de les línies que s'estan seguint en alguns països europeus és derruir les preses que ja no tenen utilitat o que no són ambientalment rendibles. Una altra qüestió indirecta seria tot el que té a veure amb la sensibilització ambiental i, bàsicament, la sensibilització d'un grup molt lligat als

Als rius no només hi ha peixos

● Els peixos són els animals que més identifiquem amb el riu, però als ambients fluvials es troba associada una important fauna de tota mena.

Uns dels grups més importants pel nombre d'espècies són els macroinvertebrats, com ara el cranc de riu autòcton, que gairebé ha desaparegut, entre altres motius, pel cranc americà, que ja s'ha detectat en molts indrets del país.

En molts indrets cal destacar els musclos de riu, amb els quals s'està treballant en programes de conservació a càrrec de l'Associació de Defensa i Estudi

de la Fauna i Flora Autòctones (Adeffa) per reintroduir-los a la riera de Merlès.

Un altre gran grup són les aus aquàtiques, amb una proliferació d'espècies que abans només eren de pas.

I també els amfibis i els rèptils, com ara granotes, serps d'aigua, tritons, salamandres i tortugues. I, finalment, i potser els més escassos, els mamífers, com són ara la llúdriga, que està guanyant terreny amb l'ajut de projectes com el de la reintroducció als Aiguamolls de l'Empordà, i el visó europeu, que està recolonitzant la conca de l'Ebre, a pesar del visó americà.

Fartet

rius, que són els pescadors, perquè en molts casos els rius han acabat sent dels pescadors, perquè són els únics que en tenen cura.»

Per a Frederic Casals, un dels exponents que mostren més clarament la situació que estan passant els nostres rius en aquests moments, és la quantitat de gent que abans s'hi anava a banyar i la poca gent que hi va ara. «Si es fes algun programa d'actuació, crec que és una de les imatges que s'haurien de recuperar. Són comptats els llocs on hi ha una qualitat de l'aigua que convidi la gent a banyar-s'hi.»

D'esquerra a dreta i de dalt a baix, imatges de l'estany d'Ivars, l'Alfacada, el congost de Fraguerau i el pont de Morgat. / FUNDACIÓ TERRITORI I PAISATGE

Millorant l'hàbitat dels peixos

La Fundació Territori i Paisatge ha col·laborat en moltes iniciatives relacionades amb els rius i la seva fauna. Alhora, en els territoris de la seva propietat ha dut a terme projectes destinats a millorar els hàbitats de la fauna dels rius

JORDI COMELLAS

● És en Miquel Rafa, cap d'àrea de gestió del territori de la FTP, qui ens explica els treballs realitzats en cinc d'aquests indrets propietat de la Fundació: l'estany d'Ivars, l'Alfacada, l'estany de Can Morgat, les basses de Gallissà i el congost de Fraguerau.

L'estany d'Ivars

Aquest és un projecte de restauració d'un ambient fluvial, d'aiguamoll, que l'ha convertit en l'estany més gran de Catalunya amb una superfície d'aigua inundada. «L'interessant d'aquest projecte –explica Miquel Rafa– és veure com s'ha recuperat tot l'ecosistema, tant la flora com la fauna, a partir de zero.» «Aquí –continua– hi ha un pla de gestió per millorar la recuperació de la fauna piscícola, connectant-ho a

Estany de Can Morgat (Banyoles)

● Aquí s'han creat uns estanys totalment nous, al sector nord de l'estany de Banyoles, coneguts com l'estany de Can Morgat. «Hi ha –explica– un programa per conservar i potenciar tres espècies bastant interessants que es troben en una riera de per aquest indret, que és dels únics llocs on se'n troben. Es tracta del barb meridional, la bagra i la bavosa de riu, mentre que a l'estany hi predominen molt les espècies introduïdes.»

«El que farem serà intentar que el reduït d'aquestes tres espècies, que fins ara era la riera, sigui una mica més ampli i puguin augmentar la seva població.»

Anguila

través de canals, amb el riu Corb, i d'aquesta manera es podria recolonitzar, per exemple, l'anguila, que és una espècie que hi havia hagut tradicionalment, i altres espècies com ara el barb.»

Congost de Fraguerau

L'any 2004, al congost de Fraguerau es va fer un estudi per conèixer una mica a fons les espècies que hi havia, els seus estatus i conservació, i es va fer una proposta de gestió.

«L'estudi és un dels pocs que hi ha sobre els rius mediterranis i va resultar una bona radiografia del que són aquests rius a casa nostra.»

L'Alfacada

Aquí, partint de la base que hi ha dues espècies

de peixos endèmiques, que són el fartet i el samaruc, i que, pel que fa al fartet, hi ha una de les poblacions en més bon estat del delta de l'Ebre, «estem fent un pla de gestió mirant de crear les condicions idònies perquè sigui una bona zona per a aquesta espècie i que ens permeti fer projectes de reintroducció a altres llocs on s'ha extingit».

Basses de Gallissà

A la Cerdanya s'ha recuperat, en forma de llacunes, un antic meandre del Segre que havia estat convertit en un abocador de runes.

«És una zona –segons Miquel Rafa– on s'han repoblat amfibis i invertebrats, i ara estem mirant que pugui servir com a lloc de cria d'algunes espècies de riu més de piscifactoria natural.»

I un pòster amb tots els peixos de riu

Presència i la Fundació Territori i Paisatge regalen aquest cap de setmana un nou pòster de natura, amb dibuixos de Toni Llobet i l'assessorament del biòleg Frederic Casals. S'hi presenten quaranta-tres espècies de peixos d'aigua dolça del país

MIQUEL RIERA

● Presència i la Fundació Territori i Paisatge de l'Obra Social de Caixa Catalunya regalen aquest cap de setmana un nou pòster de natura, el que ja fa onze dels que han editat conjuntament des que l'any 2003 van publicar el primer, sobre ocells dels Països Catalans. En aquesta ocasió, el pòster reuneix quaranta-tres espècies de peixos d'aigua dolça, en una presentació que ha tingut l'assessorament de Frederic Casals, professor col·laborador de la secció de fauna silvestre del departament de producció animal de la Universitat de Lleida (UdL).

En el pòster s'hi han inclòs totes les espècies que es poden trobar als rius mediterranis. «Tan sols pot mancar alguna d'introduïda molt puntualment i en petit nombre», explica Casals. Els peixos es mostren en dos apartats. A la part superior es poden veure les espècies autòctones i endèmiques, i en la inferior, les introduïdes. Casals justifica que es mostrin tots junts pel fet que, als rius del país, el nombre d'espècies introduïdes és molt important. «Les comunitats de peixos de riu del país es caracteritzen per un nombre relativament reduït d'espècies, la majoria d'elles ciprínids (barbs, bagres, madrilles, etcètera), i un elevat nombre d'endemismes. El nombre d'espècies introduïdes és molt elevat i un dels principals problemes per a la conservació dels peixos de riu. L'altre és l'alteració de les condicions naturals dels rius», explica.

Cada espècie apareix en el pòster dins una casella diferenciada, amb el seu nom popular en català, el nom científic, una petita definició i dues o més icones que indiquen el grau de conservació de l'espècie, la seva localització (si viu, per exemple, en rius de muntanya o en llacunes o aiguamolls) i, finalment, el seu estatus, és a dir, si és autòctona, endèmica o introduïda.

Sobre els noms, Frederic Casals destaca la dificultat per definir el nom comú de cada espècie. «Els peixos de riu són un grup poc conegut per la majoria de la gent. Fins i tot els que es troben en contacte amb ells, com ara pescadors o veïns, només en distingeixen algu-

El pòster dels peixos de riu dels Països Catalans.

nes espècies o fan servir el mateix nom per a més d'una. El fet que moltes espècies només es trobin en un riu o conca fa que els noms es creuin entre espècies i rius. A més, en els últims anys, a causa de l'aplicació de tècniques genètiques, s'han descrit diferents espècies noves (i n'hi ha de pendents de descriure) a les quals no és clar quin nom s'ha de posar. Un altre factor que dificulta l'aplicació dels noms comuns és que hi ha molt pocs llibres o treballs sobre aquest aspecte», diu.

Quant a la simbologia, Casals precisa que l'estat de conservació correspon al que s'esmenta en l'*Atlas y libro rojo de los peces continentales en España*. Sobre la localització, Casals indica que tan sols es tracta d'una orientació, ja que la distribució local per les diferents conques (i n'hi ha de grans com l'Ebre i de petites com el Millars) pot desviar-se del tret general.

Les il·lustracions tornen a ser

La làmina dels arbres, una de les últimes editades.

I ja en tenim onze

● Amb el pòster sobre els peixos de riu, Presència i la Fundació Territori i Paisatge ja n'han publicat onze des de l'any 2003, i la intenció és que la iniciativa no s'aturi. Així, per a aquest any 2007 hi ha prevista la publicació de dos pòsters més. A la tardor veurà la llum una làmina sobre arbres fruiters cultivats i a l'hivern, una altra sobre els cetacis. Els dibuixos, com és habitual, seran de Toni Llobet. Per demanar pòsters antics, cal trucar al 902 186 470.

originals del dibuixant Toni Llobet. En aquesta ocasió, Llobet destaca que, com en el cas dels peixos de mar, es tracta «d'espècies agraiades d'il·lustrar perquè tenen unes textures i unes brillantor molt atractives, i característiques: les escates brillants de la majoria d'espècies, la pell vellutada de l'anguila, la textura mucosa i llefiscosa del silur...» Llobet diu: «M'ha fet un goig especial haver il·lustrat aquest pòster perquè d'una vegada per totes –la primera, que jo sàpiga– apareixen il·lustrades i a escala en un mateix format totes les espècies dels nostres rius, incloses algunes d'endèmiques que sovint no apareixen als llibres i manuals de referència, com ara les madrilles dels rius valencians i alguns barbs ibèrics». «Espero que això ajudi la gent a prendre consciència de la riquesa potencial dels rius ben conservats, a valorar-la, i a mirar-se els peixos de riu amb més interès i d'una manera més atenta», hi afegeix.